

7. Міценко, Н. Г. Ефективність системи матеріального стимулювання на підприємстві та способи її оцінки [Текст] / Н. Г. Міценко, М. Т. Стецишин // Науковий вісник. — 2005. — Вип. 15.2. — С. 268–271.
8. Нечаюк, Л. І. Готельно-ресторанний бізнес: Менеджмент [Текст]: навчальний посібник / Л. І. Нечаюк, Н. О. Телеш. — К.: Центр Навчальної літератури, 2003. — 348 с.
9. Стрельчук, Є. Мотиваційний моніторинг та оцінка ефективності системи мотивації [Текст] / Є. Стрельчук // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 8. — С. 124–129.
10. Яценко, О. І. Організація ефективної системи матеріального стимулювання праці [Текст] / О. І. Яценко, А. О. Шевцова // Науковий вісник НЛТУ. — 2006. — Вип. 16.1 — С. 284–289.

ИССЛЕДОВАНИЕ ОБЪЕМОВ И СОСТАВА МАТЕРИАЛЬНОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ ТРУДА ПЕРСОНАЛА ТОРГОВОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье проведен анализ объемов и состава материального стимулирования труда персонала предприятия. Исследовано

общий объем фонда оплаты труда, состав расходов на материальное стимулирование, динамику средней заработной платы и определены факторы, обусловившие изменение объема и состава материального стимулирования труда на предприятиях торговли.

Ключевые слова: материальное стимулирование, торговое предприятие, персонал, работа, затраты на оплату труда.

Шостак Інна Володимирівна, аспірант, кафедра економіки та фінансів підприємства, Київський національний торговельно-економічний університет, Україна, e-mail: ShostakInna@ukr.net.

Шостак Інна Владимировна, аспирант, кафедра економіки та фінансов підприємства, Київський національний торговельно-економічний університет, Україна.

Shostak Inna, Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine, e-mail: ShostakInna@ukr.net

УДК 330.332:502.3 (477)

DOI: 10.15587/2312-8372.2015.38533

Степаненко Т. О.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Досліджено теоретичні засади формування та розвитку екологобезпечного використання сільськогосподарських земель. Обґрунтовано шляхи раціонального використання і охорони земельних ресурсів та відтворення земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Встановлено, що екологобезпечне сільськогосподарське землекористування потребує врахування територіальних, економічних, екологічних і соціальних факторів, які істотно впливають на стан земель, їхню продуктивність, а разом з тим і на ефективність діяльності агроформувань.

Ключові слова: екологобезпечне землекористування, ефективність, раціональне використання, земельні ресурси, власність на землю.

1. Вступ

Перебудова землеволодінь та землекористувань на сучасному етапі розвитку ринкової економіки потребує розробки і реалізації прогностичної концепції щодо раціоналізації та екологізації землекористування.

Дивлячись на нинішню екологічну ситуацію, можемо стверджувати, що суспільство ще недостатньо усвідомлює реальне значення земельних ресурсів. Від результатів використання земельних ресурсів залежить рівень життя сільського населення, а від їх збереження — майбутнє суспільства. Управління землеволодінням та землекористуванням, стимулювання його екологічної зорієнтованості повинні здійснюватись, перш за все, за допомогою економічних важелів. Нині, щоб створити оптимальні умови для господарювання, необхідно виконати ряд правових, соціальних, земельно-кадастрових та обстежуваних робіт.

У результаті реформування земельних відносин та рівноправного розвитку різних форм господарювання сформувалася тенденція підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь. Проте, як свідчать результати господарської діяльності в аграрній сфері, завдання, яке стояло перед земельною реформою — радикально змінити ставлення до землі як до національного багатства, забезпечити раціональне та екологобезпечне використання сільськогосподарських угідь — вирішено неповністю.

Чимала кількість питань, що визначають розвиток та формування екологобезпечного використання земель в сільськогосподарських підприємствах, законодавчо не впорядковані, не вирішене питання фінансового забезпечення для постійного відновлення родючості ґрунту, захисту земель від деградації тощо. Тож, проведення досліджень з цих має суттєве науково-практичне значення для успішного запровадження екологобезпечного землекористування.

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Ефективна система землекористування, яка неможлива без охорони і розширеного відтворення родючості ґрунтів, потребує комплексного еколого-економічного підходу до землі як ресурсу та основного засобу виробництва.

Складовою частиною економічних перетворень в аграрному секторі економіки України є становлення ринкових земельних відносин, раціональне, ефективне екологічнобезпечне використання земель [1].

До вирішення економічних і екологічних проблем у сільському господарстві необхідно підходити через екологічнобезпечне використання земель. Сучасній землеустрій має якомога повніше враховувати екологічні вимоги, базуючись на екологічно збалансованому підході до використання природних ресурсів, що дозволить забезпечити відновлення родючості ґрунтів і підвищити продуктивність сільськогосподарських угідь [2].

Підвищення ефективності землекористування в сучасних умовах має відбуватися на основі вирішення таких проблем:

- розвиток форм власності на землю;
- удосконалення земельних відносин через розвиток заставних й орендних інститутів;
- реформування системи оподаткування шляхом установлення єдиного земельного податку;
- переоснащення матеріально-технічної бази;
- розвиток соціальної сфери [3].

За дослідженнями В. М. Будзяка, підвищити екологічну ефективність використання земель в умовах приватної власності можна двома шляхами: перший — залишити у власності держави у відповідному регіоні стабілізуючу площу земель сільськогосподарського призначення або окремих сільськогосподарських угідь; другий (більш затратний) — економічно стимулювати приватних власників цієї категорії земель самим визначити екологічно стабілізуючі площі земель [4].

На думку С. М. Кваші, розглядаючи перспективи розвитку земельних відносин в Україні у напрямку формування приватної власності на землю, необхідно виходити з трьох аспектів їх змісту: політичного, економічного і соціального [5]. Політичний аспект полягає у врахуванні нормативно-правового забезпечення у розвитку земельних відносин. Економічний аспект полягає у розвитку земельних відносин, завершенні їх реформування для створення кращих організаційно-економічних та соціально-правових умов для стимулювання довгострокової реалізації земельної продуктивності, у збільшенні виробництва сільськогосподарської продукції. Соціальний аспект земельної реформи полягає в тому, що селяни, обробляючи землю, отримують дохід, здатний за розмірами забезпечити гідні умови для духовного і культурного розвитку людини [5].

В усіх цивілізованих країнах — і в Західній Європі, і в США, і в Китаї — виявляється загальна тенденція до соціалізації земельних відносин та орендної форми землекористування. Громадяни набувають право довічного користування й успадкування земельних ділянок [6].

У різних європейських країнах той, хто купує землю, повинен мати відповідну сільськогосподарську кваліфікацію, досвід роботи, проживати в цьому гос-

подарстві та самому працювати в ньому [7]. Якщо землекористувач не обробляє землю чи використовує її неефективно, вона може бути вилучена. Також застосовується примусовий викуп землі в неефективного власника. Основною метою землеустрою за кордоном є регулювання відносин земельної власності і прав її реалізації (купівлі-продажу, оренди, дарування, спадку та ін.). Тому в ході землеустрою земельна власність має бути сформованою [8].

У Західній Європі основу земельних відносин складає приватна власність на землю і фермерське господарство. Проте подальшому розвитку приватної власності на землю в європейських країнах заважають ще невирішені деякі питання: створення нового соціального прошарку фермерів за рахунок руйнування великих землеволодінь; забезпечення соціального захисту і незалежності фермерів для того, щоб вони вільно розпоряджалися землею; збільшення продуктивності сільськогосподарського виробництва за рахунок підвищення зацікавленості фермерів у розвитку виробництва; забезпечення фермерам можливості одержання коротко- і довгострокових кредитів, у тому числі під заставу землі, що перебуває у власності; надання фермерам права самостійно приймати рішення щодо використання землі, передачі її в оренду чи спадок тощо [9].

3. Об'єкт, ціль та задачі дослідження

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації загальної системи екологічнобезпечного використання земельних ресурсів.

Метою дослідження є розробка та обґрунтування щодо формування ефективного, екологічнобезпечного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах на сучасному етапі реформування земельних відносин в Україні.

Для досягнення поставленої мети визначили й вирішували такі основні завдання:

- поглибити й обґрунтувати теоретичні засади формування землекористування з урахуванням екологічних імперативів розвитку;
- вивчити закономірності, тенденції та особливості розвитку земельних відносин;
- узагальнити теоретичні засади раціонального та ефективного використання земельних ресурсів.

4. Матеріали та методи дослідження формування екологічнобезпечного використання сільськогосподарських земель

Теоретичною основою дослідження є системний підхід до вивчення основних законів розвитку природи і суспільства та наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань розвитку екологічнобезпечного та ефективного сільськогосподарського землекористування.

У процесі дослідження застосовували загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: історичний (у процесі дослідження розвитку землекористування); монографічний та системного аналізу (для поглибленого дослідження поставлених завдань та окремих їхніх складових частин); економічного аналізу і синтезу (під час обґрунтування сутності екологічнобезпечного землекористування).

5. Результати досліджень екологобезпечного використання сільськогосподарських земель

Екологобезпечне сільськогосподарське землекористування потребує врахування територіальних, економічних, екологічних і соціальних факторів, які істотно впливають на стан земель, їхню продуктивність, а разом з тим і на ефективність діяльності агроформувань.

За визначенням Д. С. Добряка, землекористування, у процесі якого вирішуються правові, соціально-економічні, організаційно-територіальні та екологічні завдання, є реальним механізмом наведення ладу у використанні землі, регулюванні земельних відносин [10].

Раціональність природокористування характеризується структурою використання території, якістю екологічного потенціалу землі. Для оцінки впливу якісного складу угідь на екологічну стабільність території необхідно розраховувати коефіцієнти екологічної стабільності території та впливу угідь на навколишні землі [11].

Врахування економічних чинників (цін на сільськогосподарську продукцію, удосконалення системи оподаткування, надання пільгових кредитів сільськогосподарським товаровиробникам тощо) в ринкових умовах є важливим стимулом застосування заходів щодо підвищення якісних властивостей земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств. Адже, якщо прибутки сільськогосподарських підприємств не будуть відшкодувати їхні витрати на відтворення родючості земель, то ніякі адміністративні вимоги та накази не примусять товаровиробників вживати заходів щодо відтворення та підвищення родючості земель.

Способи поліпшення використання землі можуть бути такими: інтенсифікація сільськогосподарського виробництва за рахунок збільшення застосування техніки і науково обґрунтованих досягнень агрономії, зоотехніки; підвищення врожайності сільськогосподарських культур внаслідок поєднання природної родючості з поліпшенням агрокультури та впровадженням передових технологій; збільшення площ сільськогосподарських угідь; поліпшення ґрунтів через осушення боліт, зрошення із застосуванням досягнень агрономії.

Чималий вплив на розвиток землекористування чинять ерозійні та деградаційні процеси. Зокрема, із 32,5 млн. га орних земель, що використовуються сільськогосподарськими підприємствами, 6,5 млн. га припадає на фактично орнонепридатні ґрунти. З цієї причини визначено обсяг щорічних прямих витрат, що склав понад 400 млн. грн.

Прискорення деградаційних процесів значною мірою зумовлено різким скороченням державних асигнувань на проекти землеустрою, охорону та раціональне використання земель. Землевласники та землекористувачі земельних ділянок за рахунок власних коштів практично не спроможні здійснювати інвестування землеохоронних заходів.

Екологічні проблеми сучасного землекористування мають загальнодержавний характер і повинні вирішуватись на регіональному та локальному рівнях.

Економіко-екологічний механізм формування сталого екологобезпечного землекористування повинен включати систему заходів щодо поліпшення земельних угідь на основі консолідації дрібних сільськогосподарських землекористувачів з метою створення сприятливих умов для господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, підвищення родючості ґрунтів та запобігання їх деградації.

6. Обговорення результатів дослідження організаційно-економічного механізму екологобезпечного землекористування

Значна частина проблем ефективного землекористування у сільському господарстві України пов'язана з недосконалістю земельних відносин. На цей час значна частина сільськогосподарських угідь перебувають у оренді. Однак за діючих договірних відносин оренди земель сільськогосподарського призначення практично не існує механізму відповідальності за збереження якості ґрунту.

Раціональне використання землі у сільському господарстві має формуватися на основі використання її за цільовим призначенням, виконання екологічних нормативів, дотримання прав третіх осіб, сплати податків, утримання від порушення прав громади на загальне користування природними ресурсами тощо. Забезпечення відтворення і підвищення родючості ґрунтів та забезпечення ефективного використання земельних ресурсів передбачає оптимізацію структури земельних угідь та зменшення їх розораності; ведення сільськогосподарського землекористування на чіткому дотриманні еколого-обґрунтованих нормативів антропогенного та іншого негативного навантаження на землю; всебічного економічного стимулювання впровадження та ведення екологічного землекористування, механізмів економічної та адміністративної відповідальності землекористувачів за недотримання й порушення вимог екологічного законодавства; широкого розвитку і впровадженню у практику систем ґрунтозахисного, біологічного й адаптивного землеробства [12].

З міжнародного досвіду видно, що особливо важлива роль у цьому процесі належить державі, яка повинна стимулювати сільськогосподарського товаровиробника для здійснення екологобезпечного землекористування шляхом удосконалення системи державного управління у сфері використання і охорони земель [13].

Тож, можна з впевненістю сказати, що соціально-економічний розвиток будь-якої країни можливий за умов такого функціонування її господарського комплексу, коли одночасно забезпечується: по-перше, задоволення збільшуваних матеріальних і духовних потреб, а також підвищення життєвого рівня населення; по-друге, раціональне й екологобезпечне господарювання та високо-ефективне використання природних ресурсів; і, по-третє, підтримання сприятливих з погляду інтересів здоров'я людини природно-екологічних умов життєдіяльності й збереження, відтворення й примноження якості навколишнього середовища і природно-ресурсного потенціалу матеріального виробництва.

7. Висновки

В умовах трансформації земельних відносин фінансування екологобезпечного землекористування потребує вдосконалення та повинен здійснюватися за такими напрямками: визначення джерел фінансування заходів з охорони земельних ресурсів та збільшення частки відрахувань у місцеві бюджети; економічне стимулювання землевласників і землекористувачів за здійснення заходів з охорони земель з урахуванням організаційно-економічних показників розвитку сільськогосподарських підприємств; відшкодування збитків, завданих земельним ресурсам внаслідок порушення земельного

законодавства; економічне обґрунтування та стимулювання реалізації регіональних програм з екологобезпечного землекористування.

Проведені дослідження показують, що процес формування екологобезпечного землекористування повинен формуватися за рахунок оптимізації джерел інвестування з метою підвищення інвестиційної привабливості землекористування та здійснення організаційно-економічних заходів на державному та локальному рівнях.

Автором даної роботи було встановлено, що врахування принципу економічної суті й екологічної доцільності в умовах сучасного сільськогосподарського землекористування сприяє поєднанню високоефективного виробництва з раціональним використанням земельних ресурсів та становленням екологічно збалансованого сільськогосподарського виробництва.

Література

1. Олійник, О. В. До проблеми повномасштабного запровадження ринку землі в Україні [Текст] / О. В. Олійник, Т. І. Олійник // Економіка АПК. — 2011. — № 7. — С. 60–66.
2. Богіра, М. Порухення охорони ландшафтів — причини й результати [Текст] / М. Богіра // Землепорядний вісник. — 2008. — № 1. — С. 47–50.
3. Данилишин, Б. М. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій [Текст] / Б. М. Данилишин. — К.: Нічлава, 2006. — 704 с.
4. Будзьяк, В. М. Сільськогосподарське землекористування (економіко-екологічні та управлінські аспекти) [Текст] / В. М. Будзьяк; за наук. ред. С. І. Дорогунцова. — К.: Оріана, 2006. — 488 с.
5. Кваша, С. М. Земельні відносини в контексті моделей розвитку сільського господарства України [Текст] / С. М. Кваша // Економіка АПК. — 2009. — № 3. — С. 54–57.
6. Діесперов, В. С. Земля як головний природний ресурс сільських територій і країни [Текст] / С. В. Діесперов // Економіка АПК. — 2010. — № 9. — С. 102–109.
7. Guidelines and Reference Material on Integrated Soil and Nutrient Management and Conservation for Farmer Schools [Text]. — Rome, Italy: Food and Agriculture Organization of the United Nation, 2000. — 248 p.
8. Волков, С. Н. Землеустройство. Землеустройство за рубежом [Текст] / С. Н. Волков. — М.: КолосС, 2005. — Т. 7. — 408 с.
9. Третяк, А. М. Економіка землекористування та землевпорядкування [Текст]: навч. посібник / А. М. Третяк. — К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004. — 542 с.
10. Добряк, Д. С. Еколого-економічні принципи землевпорядкування в умовах радіаційного забруднення довкілля [Текст] / Д. С. Добряк, С. П. Погурельський // Вісник Харківського державного аграрного університету. Серія «Економіка АПК і природокористування». — 1999. — № 5. — С. 27–31.
11. Сохнич, А. Я. Екологізація землекористування [Текст] / А. Я. Сохнич, Л. М. Тібілова // Землепорядний вісник. — 2005. — № 2. — С. 19–23.
12. Чернопищук, Т. І. Економічні аспекти раціонального землекористування та охорони земель сільськогосподарського призначення [Текст] / Т. І. Чернопищук // Збірник наукових праць ВНАУ. — 2012. — № 1(56), Т. 2. — С. 152–157.
13. Ravenscroft, N. Private Sector Tenancy Arrangements [Text] / N. Ravenscroft, R. Gibbard, S. Markwell // Annotated Summary of Literature and Legislation. — Draft Report to the Food and Agriculture Organization of the United Nation, School of Management Studies for the Serves Sector, University of Surrey. — Guildford GU2 5XH, England, Feb. 1998. — Vol. II. — P. 15.

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИ БЕЗОПАСНОГО ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЯ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Исследованы теоретические основы формирования и развития экологически безопасного использования сельскохозяйственных земель. Обоснованы пути рационального использования и охраны земельных ресурсов и воспроизводства земельного ресурсного потенциала сельскохозяйственных предприятий. Установлено, что экологически безопасное сельскохозяйственное землепользование требует учета территориальных, экономических, экологических и социальных факторов, которые существенно влияют на состояние земель, их производительность, а вместе с тем и на эффективность деятельности агроформирований.

Ключевые слова: экологически безопасное землепользование, эффективность, рациональное использование, земельные ресурсы, собственность на землю.

Степаненко Тетяна Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра землевпорядного проектування, Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва, Україна, e-mail: Yanat-star@ua.ru.

Степаненко Татьяна Александровна, кандидат экономических наук, доцент, кафедра землеустроительного проектирования, Харьковский национальный аграрный университет им. В. В. Докучаева, Украина.

Stepanenko Tetyana, Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchayev, Ukraine, e-mail: Yanat-star@ua.ru

УДК 657.3

DOI: 10.15587/2312-8372.2015.38504

**Боцян Т. В.,
Дячек С. М.**

АНАЛІЗ ВИТРАТ І ВИГІД: ВИЗНАЧЕННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В КСВ

Основна мета роботи полягає в доведенні того, що порівняння витрат і вигід соціальної активності змінює сутність корпоративної соціальної відповідальності (далі КСВ). Соціально-відповідальна діяльність повинна реалізовуватись з врахуванням всіх витрати і вигід соціальної активності, але без застосування традиційних економічних утилітарних підходів. Автори роботи стверджують, що від застосування даного методу фінансового аналізу в практиці КСВ слід відмовитися.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, оцінка, аналіз витрат і вигід.

1. Introduction

In modern society most or almost all can be evaluated. There are three types of evaluators states economic vocabu-

lary [1]: 1) labor; 2) natural; 3) monetary. The last of them is universal because the first two can be converted to it in the case there are set prices on them. The meaning of the price or monetary value of the object of measurement is